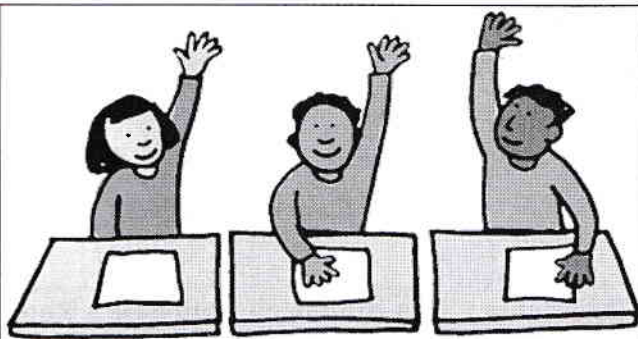

Să învățăm cu... plăcere

Fișe de exerciții logopedice
în comunicarea orală și scrisă

CUPRINS

Introducere	5
Intervenția logopedică	7
Secțiunea I.	
SĂ ÎNVĂȚĂM CU... PLĂCERE	15
Exerciții pentru corectarea întârzierilor de limbaj	16
Secțiunea II.	
SĂ VORBIM CU... PLĂCERE	97
Exerciții pentru dificultățile de pronunție a sunetelor	98
Secțiunea III.	
SĂ CITIM CU... PLĂCERE	153
Exerciții pentru învățarea citirii	154
Secțiunea IV.	
SĂ SCRIM CU... PLĂCERE	203
Exerciții grafice pentru scris	204
Bibliografie	256

Exerciții pentru corectarea întârzierilor de limbaj (Întârzierea în dezvoltarea limbajului)

Definire

Abaterile în ritmul de apariție și dezvoltare a limbajului, în condițiile normalității auzului, a aparatului fonoarticular și a unei dezvoltări mintale corespunzătoare vârstei cronologice, reprezintă întârzieri în dezvoltarea limbajului (retard de limbaj).

Întârzierea vizează cele trei arii ale limbajului: fonetica (pronunție), semantica (înțelegere) și structura gramaticală.

Aceste arii sunt mai puțin afectate în retardul simplu și mai complex în disfazie, care este o formă severă de întârziere, caracterizată prin dezintegrarea totală a limbajului.

Întârzierea se manifestă prin absența limbajului oral la vârsta de 2-3 ani, uneori acest lucru prelungindu-se până spre 4 ani. Tulburarea poate fi diagnosticată în jurul vârstei de 3 ani, în cazul unui copil care utilizează un număr redus de cuvinte, marcate de alterări fonetice (omisiuni de sunete, silabe, simplificări ale grupurilor consonantice), nu formulează propoziții simple, nu utilizează cuvinte de legătură (prepoziții, conjuncții).

Spre vârsta școlară dificultățile fonetice, de exprimare propozițională și de înțelegere a semnificației cuvintelor se corelează cu dificultăți în sfera tuturor operațiilor intelectuale, afectând procesele de comunicare, cunoaștere, socializare.

Fiind vorba de o dezordine de limbaj care afectează toate ariile limbajului, logopedul, dar și educatoarea și părinții trebuie să fie interesați de evaluarea nivelului de dezvoltare a acestora și de funcționalitatea lor. Scopul: identificarea competențelor (ce poate face copilul) și a dificultăților (ce nu poate face copilul) în anumite arii ale limbajului.

Comunicarea prin limbaj este fundamentul pe care se construiesc procesele de socializare și cunoaștere (învățare). Abaterile sau blocajele în dezvoltarea limbajului, în raport cu etapele de dezvoltare tipice, determină frânarea dezvoltării psihosociale a copilului. Prin urmare, **depistarea precoce și intervenția timpurie** au un rol foarte important. Ajutorul unui specialist logoped este recomandabil în cele mai multe cazuri. Părinții și educatorii trebuie să acorde o atenție deosebită copilului ce prezintă întârziere în dezvoltarea vorbirii. Un climat pozitiv din punct de vedere afectiv, securizant, comunicativ, este obligatoriu pentru o evoluție normală a comunicării.

Profilul psiholingvistic al copilului cu întârziere în dezvoltarea limbajului

Părinții/educatorii pot observa abaterile în dezvoltarea limbajului de la o vârstă foarte mică a copilului. În cazul în care acesta manifestă următoarele semne de retard în dezvoltarea limbajului sau o parte semnificativă din acestea, este indicată contactarea unui logoped.

1) Aria fonetică:

- prezența dislaliilor simple sau polimorfe, manifestate prin dificultăți în pronunțarea unor sunete, absența sau înlocuirea unor sunete prin altele;
- simplificarea grupurilor consonantice și a diftongilor;
- omisiunea sunetelor finale în cuvinte;
- simplificarea cuvintelor polisilabice;
- jargonafazie (vorbire neinteligibilă);

Spre vârsta școlară apar dificultăți de analiză fonetică:

- dificultăți de identificare a sunetelor în cuvânt;
- confuzii între anumite sunete;
- dificultăți de operare cu unitățile limbii: sunete, silabe, cuvinte.

2) **Aria semantică:**

- vocabular foarte sărac;
- primele cuvinte cu sens apar după 2 ani;
- dificultăți în evocarea vocabularului pasiv;
- nu înțelege concepte de bază legate de experiența cotidiană;
- nu poate defini noțiuni (uneori nici prin întrebuințare);
- nu poate clasifica categorii;
- nu știe culorile;
- nu înțelege relațiile cauzale;
- nu recunoaște utilitatea unor obiecte;
- nu înțelege aspecte metalingvistice (antonime, omonime, sinonime);
- nu înțelege cuvinte abstracte sau cu grad mare de generalizare: mărime, formă, culoare, cantitate, coordonate spațio-temporale, pronume, adverbe;
- nu sesizează absurdul în imagini și situații.

3) **Structura gramaticală:**

- limbaj telegrafic, propoziții eliptice;
- vorbire saturată de substantive;
- lipsesc liantele gramaticale (prepoziții, conjuncții);
- folosește târziu și greșit pronumele, mai ales formele flexionate;
- face frecvente dezacorduri gramaticale;
- greșeli în folosirea singularului și a pluralului;
- nu poate povesti, iar atunci când o face folosește excesiv fie substantive fie verbe și foarte puține adjective, adverbe, pronume;
- topica propoziției este incorectă;
- nu construiește fraze prin subordonare;
- frecvente ecolalii și cuvinte parazitare;
- abilități conversaționale limitate.

Există și manifestări ce țin de personalitatea copilului cu retard de limbaj: capacitate de concentrare redusă, latență mare în gândire și evocare, logofobie, hiperkinezie, memorie auditivă și vizuală slab dezvoltate, tulburări de orientare spațio-temporală, motricitate precară, rezistență la corectare.

Programul de recuperare va parcurge etapele firești de dezvoltare a vorbirii. Se va porni de la nivelul la care se află copilul și nu de la cum ar trebui să fie conform vârstei cronologice. Cu alte cuvinte, se pornește de la «ce poate copilul» și nu de la «ce ar trebui să poată». Fiecare copil cu întârziere în dezvoltarea limbajului are un anume profil psiholingvistic, cu arii mai mult sau mai puțin dezvoltate. Etapele corectării vor fi individualizate în funcție de fiecare caz.

Extrem de importante sunt dezvoltarea motivației și a interesului copilului pentru comunicare și crearea a cât mai multor situații de comunicare. Jocul, climatul afectiv pozitiv, încurajarea permanentă, folosirea recompenselor variate și oferite cu mult entuziasm, sunt elemente de bază care asigură succesul în recuperare.

OBIECTIVE:

Limbajul este un ansamblu de abilități de ascultare, atenție, imitație, înțelegere, memorare, fonație și socializare.

Programul de recuperare va urmări:

- Învățarea limbajului sub aspectul conținutului (înțelegere).
- Învățarea limbajului ca formă (pronunție).
- Învățarea limbajului ca utilizare (folosirea limbajului ca mijloc de comunicare și cunoaștere).

Prin urmare, vom avea următoarele obiective:

- Dezvoltarea abilităților de ascultare, respectiv a atenției auditive și vizuale.
- Dezvoltarea capacității de imitare motorie.
- Dezvoltarea capacității de înțelegere a cuvintelor și a mesajelor.
- Dezvoltarea vocabularului.
- Formarea unei pronunții corecte.
- Dezvoltarea abilităților de exprimare propozițională și în fraze.
- Învățarea structurii gramaticale.
- Formarea abilităților narative și conversaționale.

ETAPE:

1. Etapa pregătitoare

La vârste mici stimularea dezvoltării limbajului începe prin antrenarea permanentă a copilului în situații de comunicare cu persoanele din jur (familia, în primul rând) utilizând activitățile cotidiene, manipularea obiectelor, jocuri, imaginile, desenul.

Se recomandă:

- a) exerciții pentru dezvoltarea atenției vizuale și auditive care solicită copilul să execute anumite sarcini simple: *stai jos!*, *ridică mâna!*, *arată nasul!*, *bate din palme!*, *pune cana pe masă!*, *toarnă apă în pahar!*, *închide ușa!* etc.;
- b) jocuri de cooperare: puzzle; înșirat mărgelile, bile; incastre; colorat desene, imagini;
- c) manipularea obiectelor, a jucăriilor.

În această etapă nu se face corectarea pronunției, în mod explicit, dar cei care vorbesc cu copilul trebuie să aibă o exprimare clară, precisă, cu propoziții scurte, o mimică expresivă, un ritm și un timbru adecvate.

2. Dezvoltarea auzului fonematic

Copilul învață mai întâi sunete. Emiterea și diferențierea lor reprezintă baza învățării limbajului.

Dezvoltarea auzului fonematic înseamnă educarea abilității copilului de a percepe clar sunetele (fonemele) din care sunt formate cuvintele, acest lucru conducând la articularea corectă a acestora. Această activitate implică ascultare, atenție auditivă, memorare, imitare, comparare, diferențiere.

Exercițiile care dezvoltă auzul fonematic se fac sub formă de joc și trebuie adecvate vârstei și posibilităților copilului:

- Imitare de onomatopee: *Cum face...?: albina (zzz); trenul (ș-ș-ș); șarpele (sss); telefonul (țâr); pisica, câinele, oaia, vaca, ploaia* etc.
- Identificarea surselor sonore după sunetul emis.
- Recunoașterea persoanelor din jur după voce.
- Jocuri de repetare a ritmurilor (bătăi ritmice în masă, în tobă).
- Memorarea și repetarea după auz a unor serii de silabe, cuvinte, cifre, propoziții.

Copiii cu întârziere în dezvoltarea limbajului au dificultăți în a se concentra și a asculta. Educarea abilității copilului de a asculta este foarte importantă pentru imitarea și învățarea sunetelor care alcătuiesc cuvântul. Prin urmare:

- Obișnuieți copilul să asculte sunete, zgomote din mediu produse de o mașină, o bătaie în ușă, un avion etc.
- Atrageți-i atenția când sună soneria, telefonul.
- Încurajați copilul să asculte o melodie, să o fredoneze și să se miște în ritmul muzicii.

- Spuneți-i povești și modulați-vă vocea și intonația imitând anumite personaje.
- Vorbiți încet, pentru a-l obliga să fie atent.

Pentru preșcolarii mari și școlarii mici, dezvoltarea auzului fonematic este extrem de importantă întrucât asigură învățarea scris-cititului. Acum copilul învață corespondența fonem-grafem. Fiecărui sunet (fonem) îi corespunde o literă (grafem). Literele vor constitui un sprijin suplimentar pentru **diferențierea sunetelor**.

Exerciții:

- diferențierea sunetelor cu punct de articulare apropiat;
- diferențierea sunetelor surde și a celor sonore;
- diferențierea sunetelor pronunției corecte de cea greșită.

Dezvoltarea abilităților de **analiză fonetică** este fundamentală atât pentru învățarea pronunției corecte cât și pentru învățarea citit-scrisului.

Exerciții:

- identificarea/numărarea cuvintelor din propoziție;
- despărțirea cuvintelor în silabe/numărarea silabelor;
- identificarea sunetelor din care sunt formate silabele/cuvintele;
- identificarea sunetului cu care începe cuvântul;
- identificarea sunetului final din cuvânt;
- identificarea poziției unui anumit sunet în cuvânt (inițial, mediu, final).

3. Dezvoltarea vocabularului

Se va urmări în primul rând **înțelegerea** cuvintelor și apoi utilizarea lor. Pentru a înțelege sensul cuvintelor e necesar ca acestea să fie pronunțate în prezența obiectelor/imaginilor/acțiunilor concrete. Copilul învață un cuvânt după ce: ascultă cuvântul, vede obiectul/ imaginea/acțiunea pe care îl/o denumește, manipulează obiectul, folosește adecvat obiectul/imită acțiunea.

Ordinea învățării cuvintelor este: *înțelegere, identificare, denumire*.

Exerciții:

- să arate obiectele denumite de adult, mai întâi în realitate, apoi în imagini;
- să facă legătura între un obiect real și imaginea lui;
- să găsească o imagine/un obiect denumit și ascuns de adult;
- să sorteze obiecte de același fel;
- să imite o acțiune la cerere, să o identifice în imagini și să o denumească;
- să arate schema corporală la el și la alte persoane;
- să arate/să denumească membrii familiei, jucării, animale, alimente, îmbrăcăminte, obiecte din casă etc.;
- să înțeleagă posesia (*a cui este?*);
- să folosească cuvinte din sfera socială, adecvate la situație: *la revedere, pa, mulțumesc, poftim, bună ziua, nu, da*;
- să relaționeze 1-2 substantive cu un verb și să execute consemnul (exemplu: *adu cana și lingurița*);
- să asocieze un substantiv cu un adjectiv (*arată cana roșie, mașina mică* etc.).

Mai târziu copilul învață:

- să identifice obiecte/ființe/acțiuni după descriere;
- să enumere elementele unei categorii (cât mai multe animale, fructe, legume etc.);
- să definească noțiunile (*câinele e un animal; păpușa e o jucărie*);
- să sorteze obiecte în funcție de cantitate/mărime/formă/culoare;
- să identifice obiecte după utilitate;
- să facă comparații;
- să opereze cu analogii opuse.

a. Învățarea cuvintelor abstracte, cu grad înalt de generalizare este adesea dificilă pentru copiii cu întârziere în dezvoltarea limbajului. Se învață cu dificultate noțiunile de mărime, formă, culoare, poziții spațiale, coordonate spațio-temporale, raporturi cantitative și cauzale, dar și cuvintele care denumesc sintetic categorii de obiecte.

b. Învățarea cuvintelor nu este un scop în sine. Copilul nu învață cuvinte disparate. El trebuie să învețe să înlănțuie cuvintele în propoziții cu sens. Prin urmare, atunci când învață să identifice/să denumească cuvinte din vocabularul de bază (familia, părțile corpului, jucării, animale, obiecte din casă, mijloace de transport, alimente, îmbrăcăminte, coordonate spațio-temporale) este important ca noțiunile învățate să fie asociate în sintagme verbale.

Exemple:

- Părțile corpului (+ verbe): *arată, spală, șterge, mâna, fața* etc.
- Mijloace de transport (+ verbe): *merge, zboară* etc.
- Alimente (+ verbe): *taie, mănâncă, bea*.
- Animale (+ verbe): *stă, doarme, fuge, bea*.

4. Simultan cu dezvoltarea vocabularului se dezvoltă și abilitățile de exprimare în propoziții și fraze și se învață structura gramaticală.

Etape:

- Asociază două cuvinte.
- Asociază un substantiv cu un verb (*câinele mănâncă*).
- Asociază un substantiv cu un adjectiv (*cana roșie*).
- Folosește adecvat adverbe în propoziție (*aici, acolo, afară, sus, jos* etc.).
- Formează propoziții formate din subiect + predicat + complement (*pisica bea lapte*).

În situații concrete sau cu ajutorul imaginilor se va urmări lărgirea propozițiilor cu:

- Utilizarea corectă a cuvintelor de legătură (prepoziții, conjuncții).
- Folosirea corectă a pluralului.
- Folosirea corectă a pronumelui personal și posesiv.
- Folosirea adecvată a acordurilor gramaticale.
- Utilizarea verbelor după persoană, număr și timp.
- Să spună cât mai multe propoziții cu un cuvânt dat.
- Să descrie o imagine.
- Să corecteze propozițiile formulate intenționat greșit de adult.

5. Însușirea pronunției corecte

Majoritatea copiilor cu întârziere în dezvoltarea vorbirii au dificultăți specifice de articulare a sunetelor și a cuvintelor. Pentru corectare parcurgeți secțiunea II, vizând și dislalia, sau consultați un logoped.

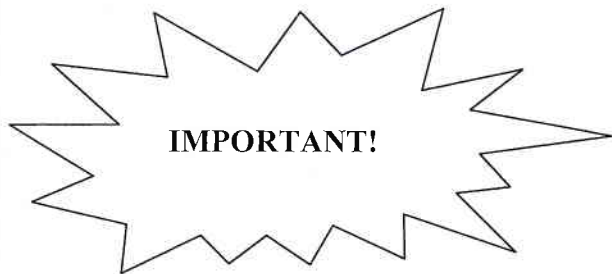
6. Dezvoltarea abilităților de comunicare (narative și conversaționale)

Capacitatea de a dialoga înseamnă interacțiune și cooperare și se formează la copii treptat. În acest scop copilul trebuie pus în situații de comunicare în care adultul pune o întrebare copilului și tot el răspunde intrând în rolul copilului. Astfel, copilul va învăța alternanța și va intra în jocul comunicării. Lucrul în grup este ideal pentru exersarea acestor abilități întrucât în această situație copiii interrelaționează, învață să vorbească și să-i asculte pe ceilalți. Sunt eficiente și jocurile de rol (dramatizări).

Pentru dezvoltarea abilităților narrative, copiii vor fi antrenați în:

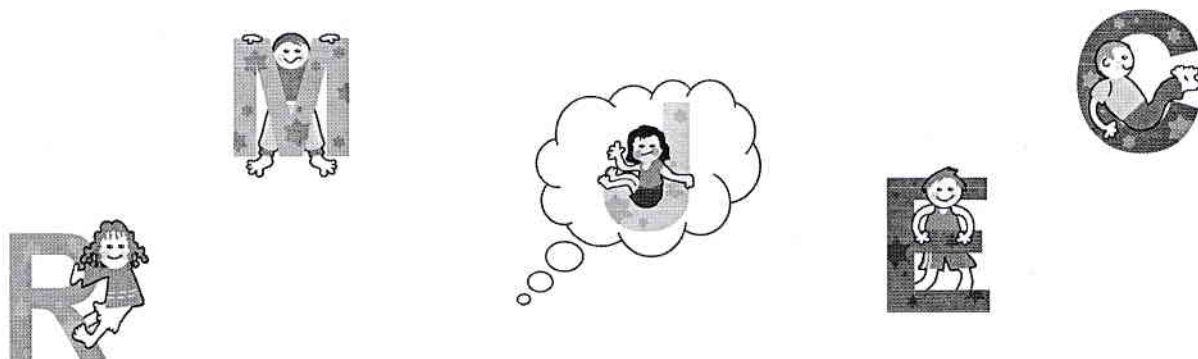
- povestire în succesiune logică a unor evenimente trăite de copil;

- compunere de povestiri după imagini;
- reproducerea unor povești cunoscute cu ajutorul întrebărilor.

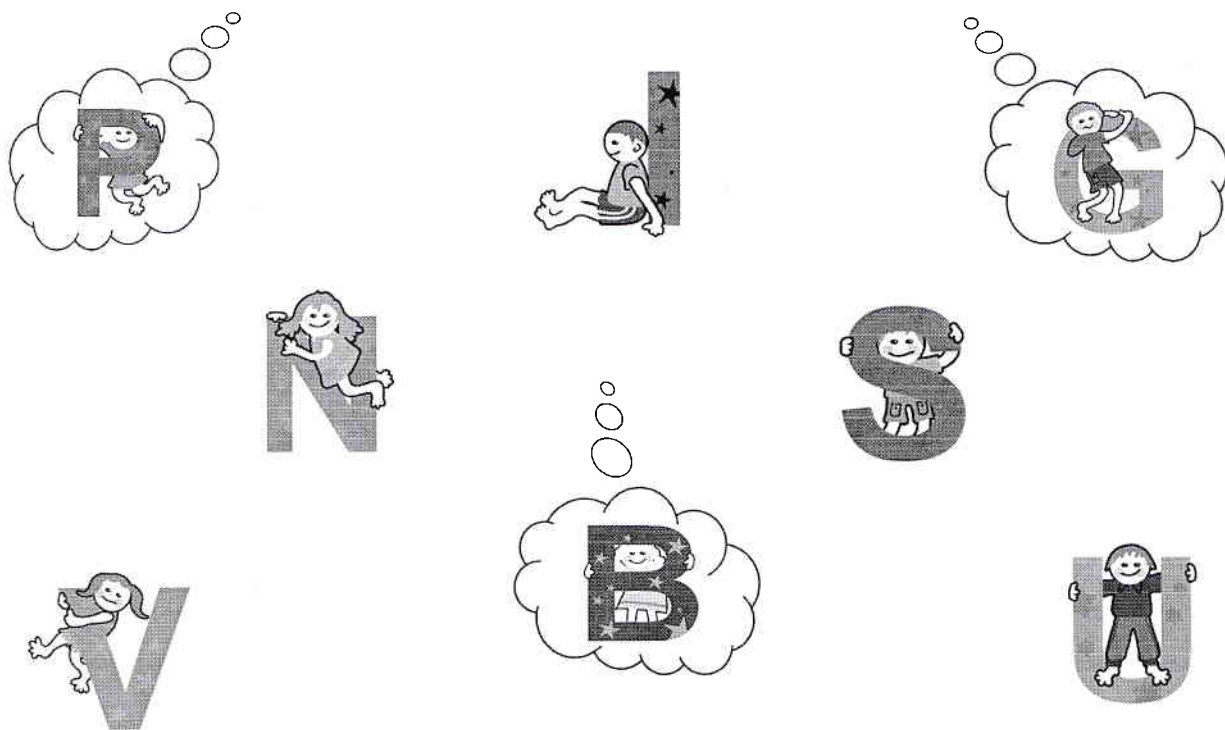
- Majoritatea exercițiilor din această secțiune se pot utiliza începând cu vârsta de 3-4 ani. Există însă și fișe pe care unii copii nu le pot realiza decât după 5 ani (exemplu: fișele de conștientizare fonologică).
- Obiectivele urmărite prin parcurgerea exercițiilor vizează dezvoltarea vocabularului activ, dezvoltarea abilităților de înțelegere și exprimare, dar în același timp și stimularea intelectuală a copiilor preșcolari prin antrenamentul unor operații ale gândirii și al unor procese psihice importante: memorie, atenție, imaginație.
- Pentru un copil de 5 ani, înainte de a începe exercițiile, părintele/educatorul poate face o evaluare a nevoilor sale, notând cu «+» fișele pe care le rezolvă copilul și cu «-» pe cele la care are eșec, urmând ca atenția să se concentreze exclusiv pe cele din urmă.
- Se va respecta principiul pașilor mici în parcurgerea exercițiilor. Părintele/educatorul va decide în funcție de nevoile și potențialul copilului exercițiile și numărul de exersări pentru consolidarea unor abilități. În general, un copil cu întârziere în dezvoltarea limbajului are nevoie de un număr mai mare de repetări și de respectarea ritmului propriu de lucru.
- Nu uitați să recompensați efortul, ca și cel mai mic succes al copilului în rezolvarea exercițiilor.

8 LOG

PROGRAM DE EXERCIȚII LOGOPEDICE PENTRU REMEDIEREA DISLALIEI

Introducere și prezentarea programului 8 LOG	5
Intervenția logopedică cu caracter general	7
1. EDUCAREA MIȘCĂRILOR ARTICULATORII	7
2. EDUCAREA RESPIRAȚIEI	8
3. DEZVOLTAREA AUZULUI FONEMATIC	9
Intervenția logopedică în remedierea dislaliei	15
Remedierea pronunției la sunetele principale	28
1. SUNETELE S, Z, Ț	29
2. SUNETELE Ș, J	66
Anexe	84
3. SUNETELE Ce, Ci, Ge, Gi	97
Anexe	110
4. SUNETELE C, G, H	115
Anexe	131
5. SUNETELE T, D	149
Anexe	165
6. SUNETELE F, V	170
Anexe	187
7. SUNETELE L, R	195
Anexe	216
Material exemplificativ pentru consolidarea pronunției corecte (poezii, proverbe)	229
Bibliografie	256

1. EDUCAREA MIȘCĂRILOR ARTICULATORII

- 1.1. Exerciții generale:**
- imitarea mersului;
 - mișcări ale gâtului și rotirea capului;
 - mișcări ale brațelor și rotirea brațelor;
 - imitarea spălatului pe mâini;
 - imitarea aplaudatului;
 - exerciții pentru întărirea musculaturii toracice;
 - exerciții pentru întărirea musculaturii abdominale.

NOTĂ: În funcție de diagnostic, se pot efectua exerciții de gimnastică cu diferite părți ale corpului. De asemenea, în tulburările limbajului scris se exersează brațul, mâna, degetele.

1.2. Mobilitatea aparatului fono-articulator:

A. Exerciții de mobilitate a maxilarelor:

- exerciții de închidere și deschidere a gurii;
- exerciții de coborâre și ridicare a maxilarelor;
- exerciții de alternare a maxilarelor înainte-înapoi;
- mușcătura.

B. Exerciții de mobilitate pentru limbă:

- limba iese și intră repede („pisicuța bea lapte”);
- limba mișcată de la dreapta la stânga („tic-tacul ceasului”)
- limba iese în formă de lopată;
- limba iese în formă de săgeată;
- limba șterge buzele;
- limba șterge dinții pe deasupra
- limba șterge dinții pe dedesubt;
- limba sub formă de căuș;
- mișcările circulare ale limbii
- limba ghemuită în fundul gurii;
- mișcările limbii în jos și în sus cu gura deschisă;
- pronunțarea rapidă și repetată a silabei „la”;
- tropăitul calului;
- sforăitul calului;
- limba împinsă printre dinți și trasă apoi printre dinții închiși;
- limba plată;
- limba la palat și jos etc.

C. Exerciții pentru buze și obraji:

- mișcări de sugere a obrazilor;
- mișcări de țuguire a buzelor;
- mișcări de întindere a buzelor (zâmbetul);
- mișcări de rotunjire a buzelor;
- mișcări alternative de întindere și rotunjire a buzelor;
- mișcări de țuguire a buzelor pentru fluierat, suflat în lumânare, balon, morișcă etc.;
- mișcări de aburire a oglinzii (pentru buze);
- mișcări de umflare a obrazilor;

- mișcări de prindere a unor nasturi între buze (nasturele este tras cu mâna de un elastic subțire, trecut prin găurile lui);
- vibrarea buzelor;
- rictusul buzelor etc.

D. Exerciții pentru vâul palatin:

- exerciții de imitare a căscatului;
- exerciții de deglutiție;
- mișcări de deglutiție etc.

NOTĂ: Aceste exerciții se fac numai în faza inițială, înainte de articularea sunetelor, iar apoi se vor folosi numai acele exerciții care sunt necesare IMPOSTĂRII sunetului. În cazurile grave, de parază și semipareză a limbii, buzelor, coreoatetoză, se impun și masaje pe organele afectate.

2. EDUCAREA RESPIRAȚIEI

Trebuie subliniat faptul că în mod normal, la copii, respirația este de tip diafragmatic, ea transformându-se treptat în respirație toraco-abdominală și, spre pubertate, se diferențiază în respirație de tip toracic la fete și rămâne costo-abdominală la băieți.

Respirația copiilor este ritmică, iar ritmul respirator nu este uniform.

În general, tulburările de vorbire se însoțesc atât de labilitatea ritmului respirator, cât și de deficiențe ale tipului de respirație.

Terapia respiratorie se poate structura pe două coordonate: dezvoltarea respirației nonverbale și dezvoltarea respirației de tip verbal.

ETAPA	OBIECTIVELE URMĂRITE	TIPURI DE EXERCIȚII
1. Dezvoltarea respirației nonverbale <i>NOTĂ: Inspirația e bine să fie însoțită de mișcări de extensie a coloanei vertebrale prin aplecarea trunchiului spre spate și a membrelor superioare (sau chiar ridicarea acestora). Expirația să fie însoțită de mișcări care micșorează cutia toracică, susținută de aplecarea în față a corpului și a mâinilor. Astfel, în decursul unei inspirații se urmărește extinderea abdomenului și a coastelor inferioare și revenirea lor, în expirație. Folosirea gimnasticii pe fond muzical e, de asemenea, un procedeu foarte bun.</i>	• Educarea echilibrului între inspirație și expirație (1/2); • Mărirea capacității respiratorii; • Formarea unei respirații diafragmale; • Obținerea unei respirații lungi, fără efort, ușor; • Obținerea unui ritm respirator uniform.	a) Exerciții pentru expirație: • suflă nasul în batistă! • suflă aerul pe dosul mâinii! • ține un fulg în aer! • stinge lumânarea! • umflă balonul! • suflă în apă cu paiul! • suflă la spirometru! (pentru copii mai mari) • etc. b) Exerciții pentru inspirație: • miroase florile; • câinele la vânătoare; • miroase parfumul; • etc. Inspirația diferențiată: • 3 timpi inspirație și 5 timpi expirație cu fața la oglindă; • inspirația alternativă pe o nară și pe cealaltă; • inspirația pe gură; • inspirația pe gură și expirația pe nas; • inspirația pe nas și expirația pe gură; • inspirația lungă; • inspirația lungă, expirația prelungă (30 sec.).

2. Dezvoltarea respirației verbale	• Obținerea expirației mai lungi decât inspirația la pronunție; • Vorbirea în expirație, fără efort, ritmat.	a) Exerciții de pronunție a vocalelor, prelung, rar, fără efort în timpul unei expirații. b) Exerciții de pronunție într-o expirație, a unei consoane. c) Exerciții de pronunție a unor grupe de vocale pe durata unei expirații (<i>ex.: ai, ei, oi, ua, ue</i> etc.). d) Exerciții de pronunție a unor consoane însoțite de vocale, pe durata unei expirații (<i>ex.: ba, be, bi, bo... ale, ele, ile...</i>). e) Exerciții de pronunție a unor silabe în care se găsesc grupuri de vocale sau grupuri de consoane, pe o expirație (<i>ex.: aie; oie; uie; stra; stre; stri; cra, cre, cri; tra, tre, tri...</i> etc.). f) Exerciții ritmice de respirație însoțite de mișcare și cântec (<i>ex.: mersul numărat, cu cântec, cu poezie, ghicitori, proverbe</i> etc.). g) Exerciții de respirație (culcat pe canapea – cu un caiet pe abdomen, caietul mișcându-se în ritmul diafragmei): • la început nonverbal; • cu pronunție de vocale, silabe, cuvinte; • cu recitare de poezii; • citire în această poziție cu voce tare.
---	---	---

Indicații: Se întinde elevul pe canapea cu mâna stângă pe abdomen, iar cu dreapta pe piept, cerându-i-se să-și sugă abdomenul să inspire și apoi să expire pe gură, umflând abdomenul.

Când respirația diafragmală în această poziție (orizontală) se realizează ușor și fără efort, se poate folosi, pentru control, un caiet așezat pe abdomen.

Mișcările abdomenului imprimă caietului mișcarea sus-jos. Dar cum poziția normală pentru vorbit nu este cea orizontală, trebuie să se obțină aceeași respirație diafragmală și în poziție verticală. Pentru aceasta, elevul stă în fața oglinzii cu o mână pe abdomen și cu una pe piept și i se cere să inspire profund pe nas, sugând abdomenul, iar după o pauză scurtă (2-3 secunde) să expire pe gură.

Exercițiile de respirație cer un spațiu aerisit și, eventual, geamul deschis. Ele se efectuează la început în fața oglinzii, împreună cu logopedul și apoi tot mai mult independent. Eficiența acestor exerciții este mai mare la începutul orelor de terapie și în primele ședințe, dar și în cursul activității, chiar dacă, uneori, se instalează și o stare de oboseală.

3. DEZVOLTAREA AUZULUI FONEMATIC

3.1. Definiție

Auzul fonematic este o particularitate a auzului uman prin care sunetele vorbirii sunt percepute ca elemente semantice sau foneme. Tulburarea auzului fonematic se referă la lipsa de maturizare a acestei particularități și la lipsa de exersare a laturii expresive a limbajului verbal.

Cum „fonemul” este o unitate senzorio-motorie de pronunție, la formarea lui corectă participă atât latura acustică, cât și cea kinestezică-articulatorie a sunetelor.

3.2. Obiectivele educării auzului fonematic se referă la:

- Formarea capacității de diferențiere fonematică, prin distingerea și discriminarea sunetelor și a cuvintelor.
- Formarea percepției fonematice corecte.

- Analiza fonematică acustică poate face trecerea sistematică de la frază, propoziție spre cuvânt până la silabă și sunet.
- Educarea pronunției ritmice.
- Educarea pronunției melodice.

3.3. Exerciții

Exercițiile de dezvoltare a auzului fonematic sunt legate de gradul de tulburare a percepțiilor verbo-acustice și urmăresc în general realizarea simultană a obiectivelor impuse. De regulă, înainte de a-l învăța pe copil să pronunțe corect trebuie făcute exerciții de „analiză auditivă” a respectivului sunet.

De asemenea, dezvoltarea auzului fonematic trebuie făcută împreună cu exercițiile de articulare a sunetului.

a) *Imitarea sunetelor din natură* și pronunțarea de onomatopee, când în șoaptă, când tare, în ritm stacatto și prelungit, după indicați:

Exemple: trenul: *ș-ș-s* (ritm stacatto, prelungit, șoptit);

șarpele: *s-s-s* (prelungit);

sirena: *z-z-z* (alternativ, încet și tare);

albina: *bâzzz-bâzzz* („b” accentuat și „z” prelung);

roata: *scârrrț-scârrrț* („r” accentuat și prelung);

șoricelul: *chiț-chiț* (executarea în ritm rapid a grupelor de câte trei silabe);

greierele: *țârrr-țârrr* (se prelungește „r” și se face pauză după fiecare grup de sunete);

vrabia: *cirip-cip; cirip-cip*;

vântul: *vâjj-vâjj* („j” se prelungește și se accentuează);

telefonul: *zurr-zurr*;

clopotul: *bing-bang* („n” se prelungește și se accentuează);

oaia: *beee-beee*;

vaietul: *vai-vai-vai*;

oftatul: *of-of-of*;

cucul: *cu-cu; cu-cu* (cu alternarea tonalității);

cocoșul: *cucuriguuuu*;

găina: *cot-cot-cot-codaac*;

puii: *pui-pui-pui*;

gâsca: *ga-ga-gaaa*;

curcanul: *glu-glu-glu*;

broasca: *oac-oac; oac-oac*;

ceasul: *tic-tac; tic-tac* (alternanțe de tonalități);

claxonul: *tu-tu-tuuu*;

rața: *mac-mac-mac* (se accentuează pe „a”);

vaca: *muu-muu*;

ursul: *morr-morr*;

motocicleta: *bârrr-bârrr* (repetarea tonalității lui „r”);

fusul: *sfârr-sfârr*;

râsul: *ha-ha-ha*;

câinele: *ham-ham-ham*;

măgarul: *i-ha, i-ha, i-ha* (sunetul „i” se pronunță cu aspirare forțată a aerului).

b) *Pronunțarea unor serii* de silabe opuse luate din cuvinte paronime:

pa-pe-pi-po-pu-pă-pî; ba-be-bi-bo-bu-bă-bî.

c) *Diferențierea consoanelor surde de cel sonore:*

Elevul stă pe bancă cu spatele către logoped, la 3-4 m, pe linie mediană și apoi în poziție dreaptă sau stângă; se vorbește de la voce șoptită, crescând apoi în intensitate. (*Anexa I*)

d) *Diferențierea sunetelor cu punct de articulare apropiat. (Anexa 2)*

e) *Transformarea cuvintelor prin înlocuiri de sunete sau silabe. (Anexa 3)*

f) *Analiza fonetică*, prin indicarea primului și ultimului sunet dintr-un cuvânt, a poziției fonemului, la început, mijloc sau la sfârșit; completarea cuvintelor cu prima silabă pronunțată de profesor sau indicarea unui sunet omis de profesor.

g) *Pronunțarea ritmică*: prin denumire de imagini, obiecte, ființe sau acțiuni ale căror denumiri se deosebesc printr-un singur sunet; prin pronunție ritmică de poezii, proverbe, povestiri etc.

3.4. Jocuri hazlii (în care sunetul să se repete) – copiii sunt solicitați să rostească rapid cuvinte sau propoziții hazlii.

Exemple:

- Căprarul crapă capul caprei pe capră în patru.
- Pe cap un capac, pe capac un ac.
- Ca la măr.
Ca la păr,
Ca la dinte, dintelaș,
Ieși afară iepuraș.

3.5. Frământări de limbă

<p>A. Multe vorbe încep cu „a”.
Apă, ață, alun, ac
Albinuță și atac.</p>	<p>C. Cling, cling, cling,
Cling, cling, cling
Clinchete se preling
Sus pe nori, jos pe vânt
Și pe toate câte sunt
Cling, cling, cling,
Cling, cling, cling,
Se-ntetesc și se unesc
Într-un cânt sărbătoresc.</p>
<p>B. Baba, baba-oarba
Unde-ți este roaba
Roaba ici-colea,
Ia-te după ea.</p>	<p>E. Capra cară coșuri grele,
Cu verdețuri strânse-n ele,
Dar le duce cu răbdare
Să dea iezilor mâncare.</p>
<p>D. Dan, Ducu și cu Dinu
Dau de două ori pe zi
Dura, dura prin grădină
Două mingi portocalii.</p>	<p>G. Gâște goale
Ga, ga, ga
Vreți la baltă?
Da, da, da.</p>
<p>F. Fâș, fâș, fâș
Ce foșnește prin frunziș
Și s-ascunde pe furiș?</p>	<p>I. Ceata lui Pițigoi
Trece mândră prin zăvoi
Toți luptători de soi
Dai într-unul, țipă doi.</p>
<p>H. Hora mare, hora mare
Hai să o jucăm
Haideți toți cu veselie
Haideți să cântăm.</p>	<p>L. Luna, lacul luminează
Lebăda pe el plutește.
Lunecând pe luciul apei
Capu-n pene-și odihnește
La, la, la, la, la, la
Și flăcăii tot așa
La, la, la.</p>
<p>J. Lângă apa Jijiei
Ne-am urcat mereu toți trei
Toma, Țucu și cu mine
Ne-am jucat atât de bine
Jijia tot vâjâia
J! j! j! Jijia.</p>	

- M.** Mama, mama mare
Mereu, mereu are
Mereu, mereu are
Mere, pere bune
Mere și alune.
- O.** O e gura mea când strigă
O e roată, e covrig
O e chipul oului
Și, e gros de felul lui.
- R.** Rică nu știa să zică
Râu, rățușcă, rămurică
Dar de când băiatu-nvață
Poezia despre rață
Rică știe acum să zică
Râu, rățușcă, rămurică.
- Ș.** Moș, moș cocoloș
Vino iute dă-mi un coș
Să pun în el un cocoș
Moș, moș, cocoloș.
- U.** Uu, uu, uu, uu, uu
Urlă acum crivățul,
Urlă și lupii în haită
Pădurarii le dau roată
Urlă și cei ce vorbesc tare
Urlă și nu-i mirare.
- Z.** Zum, zum, zum
Și bâz, bâz, bâz
Cine bâzâie-auz?
Bâz, bâz, bâz
Și bâz, bâz, bâz
- Cine bâzâie-auz?
Bâz, bâz, bâz
Și zum, zum, zum
Pleacă albinele la drum.
- CE.** Ceasul bate tare
Cela e fetiță mare
Ceasul merge ne-ncetat
Cela de școală a uitat.
- GE.** Iarna e geroasă.
Gelu vine-acasă
Geamul a-nghețat
Geta s-a culcat.
- CHE.** Ochelarii lui Costache
Stau după ureche.
El îl cheamă pe Enache
Să-ncerce o pereche.
- GHE.** Gheoghiță s-a ghemuit,
Angheluță a sărit,
- N.** Nenea Nică și cu Nicu
N-au văzut nici un pisic
Numai nenea Nicolae
A văzut pe unul mic.
- P.** Poc, poc, poc
Ploaia cântă în geam peltic
Astăzi plouă... nu-i nimic.
- S.** „S” ne este foarte drag
„S” e-n soare și e-n steag
Strugure, sanie, sapă
Toate vor cu „s” să-nceapă.

Stanca stă-n castan cu Stan.
- T.** Taie, taie lemnul tare
Truditorul e lovit
Toată curtea s-a albit
De atâtea așchioare.
- V.** Vie veverița care
Vara vine la plimbare
Verde, verde crăișorul
N-o vânează vânătorul.
- CI.** Licurici,
Cu aripi mici
Și cu lampa de pitici
Ce tot vezi pe câmp aici?
- GI.** Gimnastica e bună
Pentru copilași.
Gelu și cu Gina
Sunt și ei gimnaști.
- CHI.** Unchiul Chiriac
A adus Chivuței
O rochie albă
Cu buchete-n salbă.
- Jocul lor s-a terminat
Înghetată au mâncat.